

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۱

تاریخ بازنگری: ۹۹/۰۲/۲۹

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۳/۱۷

تاریخ انتشار: ۹۹/۰۶/۳۱

شمول و عدم شمول احکام فقهی محارم و غیر محارم نسبت به فرزند متولد از روش‌های نوین بارداری

زهرا مختاری^۱ عباس عرب خزایی^{۲*} سید عسگری حسینی مقدم^۳

چکیده

مشکل ناباروری و مشکلات اخذ سرپرستی فرزند بی‌سرپرست، چنین ایده‌ای را فراهم نموده که به کمک روش رحم اجاره‌ای برای زوجینی که توان تولیدمثل داشته و توان نگهداری فرزند را ندارند؛ اهدای سلول جنسی نر (اسپرم) و ماده (گامت) برای تولیدمثل، اجرایی شود. در این تحقیق، رابطه محرمیت طفل متولدشده از روش‌های نوین بارداری بررسی گردیده است. والدین ژنتیکی در هر صورت، رابطه محرمیت خود را طفل با حفظ کرده و در آن خللی ایجاد نمی‌شود. زن پرورش‌دهنده فرزند در رحم خود، اگرچه دارای رابطه ژنتیکی با طفل نمی‌باشد، لیکن از حیث رضاعی بودن، می‌توان بدان محرمیت را نسبت داد. در صورت داشتن رابطه ژنتیکی یکی از والدین با طفل، به واسطه محرمیت سببی، همسر آن فرد نیز محرم محسوب می‌گردد. با توجه به عدم شناسایی والدین در آینده، نیاز است که مآوق این حوادث ثبت شده تا پدیده ازدواج با محارم که گناهی کبیره می‌باشد، اتفاق نیفتد.

واژگان کلیدی: اهدای اسپرم، اهدای گامت، رحم اجاره‌ای، ناباروری

۱- گروه حقوق، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. Email: mokhtarizahra58@yahoo.com

۲- استادیار گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. Email: a.arab51@gmail.com

۳- استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. Email: Sah@gmail.com

داشتن فرزند آرزوی هر زوجی بوده و این میل از ابتدای خلقت آدم تا به امروز و آینده وجود داشته و خواهد داشت، اما همواره گروهی از خانواده‌ها به دلایل پزشکی از نعمت داشتن فرزند محروم‌اند به گونه‌ای که حدود ۱۰ الی ۱۵ درصد از زوج‌ها نابارورند و به این علت همواره در جستجوی روش‌های مختلفی برای حل مشکلات ناباروری خود بوده‌اند. اهدای تخمک، اهدای اسپرم، اهدای جنین، رحم اجاره‌ای از جمله این روش‌ها هستند.

در سه دهه ی اخیر، به خصوص پس از تولد اولین نوزاد حاصل از روش لقاح خارج رحمی، علوم تولید مثل در ابعاد مختلف پیشرفت کرده است. این پیشرفت‌ها مدیون به کارگیری فن آوری های نوین و انجام تحقیقات مدون در زمینه های بیولوژی تکوینی، بیولوژی مولکولی، بیوتکنولوژی ژنتیک، ایمونولوژی، جنین شناسی، طب و سایر رشته های مرتبط با بحث تولید مثل می باشد که منجر به شکل گیری روش های تشخیصی و درمانی جدید در تشخیص و درمان ناباروری ها شده است. یکی از این روش ها، تلقیح مصنوعی می باشد. از نظر لغوی، تلقیح از واژه ی لقح که به معنی آبستن کردن و آبستن شدن جنس مونث می باشد، (فرهنگ لغت دهخدا) مأخوذ گردیده است و کلمه ی لقاح عبارت است از آمیخته شدن یک تخمک و یک اسپروماتوزوئید و خود کلمه ی تلقیح در لغت به معنی آبستن کردن، گش دادن و در علم طب به مفهوم مایه کوبی، تزریق واکسن به بدن به منظور پیشگیری به کار رفته است.

تلقیح مصنوعی به شکل علمی پدیده ای نسبتاً جدید و زاییده ی دانش امروزی بشر است. این پدیده موانع بارداری را مرتفع کرده و در تولید مثل نقش شایان توجهی را ایفا می نماید و با بهره گیری از این روش دانش پزشکی می تواند بسیاری از نواقص و عیوب زن و مرد در تولید نسل را جبران نماید. باروری به کمک ابزار پزشکی به شیوه ای که امروزه مطرح است، با عنوان انتقال منی از راه مساحقه در فقه امامیه و استدخال منی در فقه شافعی تناسب دارد ولی در روایات سابقه ای نداشته و در فقه نیز جز در عصر حاضر پیشینه ای ندارد و فقط از آیات، روایات و ابواب فقهی دیگر مرتبط و اصول و کلیات فقه شیعه و از ادله و روایات خاص مربوط به شیوه های غیر طبیعی تولید مثل می توان احکام و آثار باروری پزشکی را استنباط کرد.

ابعاد فقهی مورد مطالعه در رابطه با رحم اجاره‌ای عمدتاً متمرکز بر اختلاف نظر فقهای شیعه و اهل سنت درباره جایز بودن یا عدم جواز استفاده از رحم جایگزین، نسب مادری کودک و داشتن همسر برای مادر حامل و آثار قرابت و نسب حاصل از این قرارداد می‌باشد (رهبر، ۱۳۸۸). لطفی و همکاران (۱۳۹۱)، نوری زاده (۱۳۸۸) و لاریجانی و همکاران (۱۳۸۶) نظر فقهای اهل سنت را مبنی بر جایز ندانستن روش رحم جایگزین در درمان ناباروری زوجین گزارش کردند. از دلایل مخالفت آنان، حفظ نسل و پیشگیری از هرج و مرج بیان شده است.

اما این اختلاف نظر در میان فقهای شیعه نیز وجود دارد، به طوری که برخی فقها استفاده از رحم جایگزین را مجاز ندانسته، ولی بر طبق نظر جمعی دیگر منع شرعی برای آن وجود ندارد، مشروط بر اینکه اتفاقات غیر شرعی مانند نگاه به نامحرم و ..... در اثنای تلقیح مصنوعی و جایگزینی بروز نکند. از نظر این دسته از فقها پرداخت اجرت به فرد دهنده رحم جایگزین نیز صحیح است (شریفی زارچی، ۱۳۸۹).

استفاده از رحم جایگزین به شکلی که در آن صاحب رحم از طریق تخمک رابطه‌ای با طفل ندارد و تنها جنین زوج دیگری را در رحم خود پرورش می‌دهد و به دنیا می‌آورد، به منزله یکی از روش‌های جدید کمک باروری، علاقه بسیاری از زوجین نابارور را در ایران جلب کرده است (الماسی و همکاران، ۱۳۹۶).

بنابراین زوجین روی به روش باروری مصنوعی از طریق استفاده از رحم جایگزین می‌آورند، بدین صورت که جنین تشکیل شده از اسپرم و تخمک (والدین حکمی) را با وسایل پزشکی به رحم زن ثالثی وارد می‌کنند و آن زن حمل را در رحم خود تا مرحله تولد پرورش می‌دهد و پس از وضع حمل، کودک را به پدر و مادر حکمی و ژنتیکی تسلیم می‌کند. این پدیده منشأ بروز مسائل مختلف فقهی شده است و با توجه به آن مذاهب از رویکرد مختلفی نسبت به موضوع رحم جایگزین برخوردارند.

روش‌های باروری مصنوعی دیگری همچون اهدای سلول جنسی نر و ماده وجود داشته که مجموعاً به همراه رحم اجاره‌ای، روش‌های نوین بارداری خوانده می‌شوند. در ادامه در مورد اهدای سلول جنسی، توضیحات بیشتری داده شده ولیکن منظور از روش‌های نوین بارداری، همین مقوله می‌باشد.

توکلیان حقیقی و همکاران (۱۳۸۹) ضمن انتشار یک کتاب، به آیات و روایاتی که به صورت غیرمستقیم به این مطلب اشاره دارند و آراء و نظرات فقیهان شیعه و اهل سنت و دیگر ادیان پرداخت و مبانی حقوقی رحم جایگزین را بررسی نمود.

سعادت و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود اظهار داشتند که ضمن رعایت حقوق همه طرف‌ها از وجود فرزندان بی‌هویت و گاه بی‌سرپرست در جامعه جلوگیری شده و این مهم لازمه یک جامعه سالم است. عودی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به بررسی موضوع پرداخته و اظهار داشتند از آنجایی اشتراک تخمک نیز شباهت کاملی با روند اشتراک گذاری دارد این روش نیز پذیرفته شده است.

در این پژوهش مسئله حریمیت در روش‌های نوین بارداری پرداخته شده است. بسیاری از زوج‌های نابارور هنگام اخذ سرپرستی کودک بی‌سرپرست، علاقه به جنسیت دختر داشته و تحلیل آن‌ها حریمیت آن با مادرخوانده در بزرگی می‌باشد. این مسئله نشانگر آن است که بسیاری از خانواده‌ها بر مبنای حساسیت محرم و نامحرم مشروح در شرع اسلام، نسبت به نبود رابطه نسبی با فرزندخوانده حساسیت لازم را دارند. لذا نیاز است که مسئله حریمیت کودک متولدشده در روش‌های نوین بارداری، بررسی گردد. این تحقیق در صدد پاسخ به این سوال بوده که از نظر فقهی حکم حریمیت کودک متولدشده در روش‌های نوین بارداری چگونه است؟

به نظر می‌رسد که حریمیت بر مبنای فقهی تنها از طریق نسب، ازدواج و رضاع منتقل شده و در غیر این صورت حریمیتی وجود ندارد. لذا راهکارهایی همچون صیغه موقت و یا رضاع می‌تواند روابط حریمیت را با فرزند متولدشده از این روش‌ها ایجاد کند. این تحقیق از جنبه بررسی حریمیت، دارای نوآوری بوده که در تحقیقات پیشین مشاهده نشده است. به روش فیش‌برداری و سپس تفسیر تحلیلی در جهت پاسخ‌دهی به سؤالات پژوهش اقدام شده است. لذا پس از مقدمه و بیان مسئله، ابتدا آثار روش‌های نوین بارداری شرح داده شده و بر مبنای آن مسئله حریمیت در ادامه آن بیان گردیده است.

۲- روش‌های نوین بارداری

به قصد بررسی سبب محرمیت در روش‌های نوین بارداری که خود یکی از آثار این روش‌ها محسوب می‌گردد، ابتدا نیاز است که ماهیت و آثار این روش نوین بررسی شده و سپس بر مبنای آن مسئله محرمیت به عنوان یک اثر در بخش بعدی مورد بحث قرار گیرد. لذا ابتدا سازوکار روش‌های نوین بارداری تشریح شده و پس از تبیین ماهیت و آثار، این بخش به اتمام می‌رسد و زمینه جهت بررسی مسئله محرمیت در بخش بعدی مهیا می‌گردد.

۱-۲ سازوکار روش‌های نوین بارداری

استفاده از رحم جایگزین روشی است که از رحم یک زن برای کاشتن و نگهداری و به دنیا آوردن نوزاد از فرد با زوجی دیگر کمک گرفته می‌شود (آخوندی، ۱۳۸۷).

تعاریف متعددی برای استفاده از رحم جایگزین ارائه شده است. برخی آن را چنین تعریف کرده‌اند، قراردادی که به موجب آن یک زن (مادر جانشین) در مقابل یک زوج ازدواج کرده (والدین حکمی) موافقت می‌کند که جنینی را برای آن‌ها حمل کرده و بچه را به دنیا آورده و او را به مجرد تولد به آن زوج تسلیم نماید که آن‌ها بچه را مثل فرزند خودشان بزرگ کنند (نایب زاده، ۱۳۸۰).

با در نظر گرفتن حقوق و تعهدات طرفین و عناصر سازنده این قرارداد، می‌توان قرارداد رحم جایگزین را چنین تعریف کرد:

قراردادی که طبق آن زن توافق می‌کند تا با استفاده از روش‌های کمکی تولیدمثل و با استفاده از اسپرم و تخمک والدین حکمی که در رحم زن شرعی و قانونی زوج و یا محیط آزمایشگاه بارور شده و به جنین تبدیل شده، باردار گردد و پس از سپری شدن مدت حمل و وضع آن، کودک متولد شده را به زوج طرف توافق تحویل دهد؛ در مقابل، والدین حکمی نیز متعهد می‌شوند که بسته به نوع قرارداد، نسبت به پرداخت هزینه‌ها و حق‌الزحمه مادر جانشین (در قرارداد معوض) و ایفای تعهدات مربوط در قرارداد غیر معوض، اقدام نمایند (همان) و خاطر نشان باید کرد با توجه به ماده ۱۸۵ قانون مدنی قرارداد رحم جایگزین در گروه عقود لازم قرار خواهد گرفت (باباخانی و بیژنانی و همکاران، ۱۳۹۴).

لقاح مصنوعی عبارت است از آبستن شدن زن به وسیله آلات پزشکی و تلقیح مصنوعی، عبارت است از آبستن کردن زن به وسیله تزریق اسپرماتوزوئید مرد به رحم زن به کمک وسایل پزشکی و آلات مصنوعی بدون انجام عمل مقاربت و نزدیکی. استعمال کلمه لقح نه تنها در مورد حیوان و انسان و گیاهان استعمال می‌شود بلکه در مورد ابر نیز استعمال می‌شود.

حال که تعریف تلقیح طبیعی ذکر شد، می‌توان گفت به سایر روش‌های بارور نمودن که در ادامه برخی از آن‌ها گفته شد، باروری مصنوعی گویند. به صورت کلی این گونه بیان می‌شود که به باروری‌ای که از طریق هم‌بستری فی مابین زن و مرد (مشروع یا غیر مشروع) حاصل نشود تلقیح مصنوعی گویند (نایب زاده، ۱۳۸۰).

همان‌طور که در تعریف رحم اجاره‌ای مطرح شد، زن و شوهر ناباروری که یک طرف قرارداد رحم جایگزین می‌باشند از رحم زن دیگری در جهت فرزند دار شدن، به طوری که اسپرم و تخمک آن‌ها در رحم آن زن قرار گیرد استفاده می‌کند.

به این زن و شوهر والدین حکمی می‌گویند که نسب فرزند متولدشده به این زن و شوهر که صاحب اسپرم و تخمک هستند، برمی‌گردد و فرزند متولدشده به والدین حکمی محرم است و ازدواج با آن‌ها حرام خواهد بود. و بر والدین حکمی است که نفقه و خرج فرزند متولدشده را بدهند (حسینی حجه آبادی، ۱۳۹۶).

البته با توجه به آن‌که در اکثر موارد این دو نفر والدین ژنتیکی نوزاد می‌باشند و جنین از اسپرم و تخمک آن‌ها لقاح پیدا کرده است، نامیدن این زن و شوهر به والدین حکمی به نظر چندان درست نمی‌باشد، بنا به اتفاق نظر فقها و حقوقدانان این دو، پدر و مادر نسبی و واقعی نوزادند که فرزند متولدشده منسوب به آن‌ها می‌باشد.

اخیراً مسئله اهدای تخمک و اسپرم به وجود آمده که بحث‌های زیاد فقهی و حقوقی را شامل می‌شود. در این روش تخمک از غریبه گرفته شده اما صاحب رحم همان مادر اجتماعی است. صاحب اسپرم هم همان پدر اجتماعی است. بنابراین، گفتنی است در این رابطه نسب واقعی (چون اسپرم از پدر گرفته می‌شود) و نسب مادری با توجه به این‌که صاحب رحم و صاحب تخمک هر دو مادر تلقی می‌شوند نیز واقعی است و تمامی حقوق والد فرزندی بین آن‌ها برقرار است. موضوع قابل توجه در این مورد همان دو مادری است. یعنی مادر بیولوژیک و هم صاحب رحم مادر واقعی تلقی می‌گردند و بنابراین حقوق والد فرزندی بینی فرزند و هر دو مادر برقرار است. در این حالت توصیه می‌شود که با حفظ بی‌نامی کامل اهداکننده یک مادر حذف شده و از بروز مشکلات آتی جلوگیری شود (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵).

چون در این مورد اسپرم از شخص غریبه گرفته می‌شود ولی هم تخمک و هم رحم از مادر است، بنابراین، نسب مادری کاملاً حفظ شده ولی نسب پدری به صاحب اسپرم برمی‌گردد. در صورتی که بی‌نامی رعایت بشود مادر واقعی و پدر، پدرخوانده می‌شود. در رابطه با حقوقی مثل ولایت، حضانت و نفقه که قابل انتقال توسط دادگاه است، مشکلی وجود ندارد و پدر اجتماعی عهده‌دار آن‌هاست و موضوع محرمیت پدر طبق قانون شرعی و آیه قرآن (سوره النساء آیه ۲۳) که ربیبه نامیده می‌شود برقرار است، که در بخشی از آیه آورده شده است "حرمت علیکم ... و ربیکم آلتی فی حجورکم .."، "حرام شد برای شما ازدواج با دختران زن که در دامن شما تربیت شده‌اند....". ولی به نظر می‌رسد که مسئله‌ی ارث هنوز پایرجاست و چون نسب فرزند به صاحب اسپرم برمی‌گردد، از پدر اجتماعی خود ارث نمی‌برد (توکلیان و گواهی، ۱۳۸۹).

در عرف اجتماعی، گاه برخی مسائل، علی‌رغم نبود منع شرعی و قانونی، چهره اجتماعی مناسبی ندارد. برای مثال، تعدد زوجات باوجود حلال بودن، در دیدگاه فقهی-حقوقی، چندان مناسب به نظر نمی‌رسد. جدید بودن تکنیک‌های لقاح خارج رحمی و گرایش به درمان ناباروری با روش باروری شخص ثالث در موارد خاص، زمینه‌ی بروز پرسش‌های متعدد شرعی و لزوم برنامه‌ریزی در به‌کارگیری این روش‌ها در ابعاد قانونی را فراهم نموده است. توجه دقیق برخی از اهداکنندگان و دریافت‌کنندگان به نگرانی‌های شرعی در باروری جایگزین و عمل نمودن به ضوابط آن، از موارد بااهمیت در روند اهدا است. در کشورهای اسلامی نیز اهدای اسپرم، تخمک و جنین صورت نمی‌پذیرد، مگر در ایران که بر اساس قانون مصوب مجلس شورای اسلامی، اهدای جنین قابل انجام است و اهدای گامت نیز از نظر برخی از مراجع عظام با شرایط خاص مجاز شمرده شده است (احمدی حسن آباد، ۱۳۹۰).

لذا، در بسیاری از جوامع، ارزش‌های مذهبی از عوامل تعیین‌کننده و تأثیرگذار در رفتار افراد محسوب می‌شود.

مذهب از جنبه‌های مختلفی با درمان ناباروری در ارتباط است که مهم‌ترین آن‌ها مشروع یا نامشروع دانستن روش‌های درمانی با ارائه‌ی زمینه‌ی فقهی با فلسفه اخلاقی در ارتباط با این‌گونه روش‌هاست. پروفیسور اینهم^۱ مطالعات وسیعی در مصر و لبنان پیرامون نقش تعیین‌کننده‌ی مذهب در کشورهای مسلمان برای انتخاب روش درمان ناباروری انجام داده است. وی معتقد است افراد نابارور فناوری‌های کمک باروری را در صورت مطابقت داشتن با مذهب خود قبول می‌کنند. از نظر اسلام نگاه کردن و لمس دستگاه تناسلی زن فقط به حکم ضرورت مجاز است که این در مورد گیرنده تخمک صدق می‌کند. اما در مورد شخص اهداکننده که مبتلا به نازایی نیست مسئله متفاوت است. هرچند اهدای تخمک بر اساس فتاوی مراجع تقلید جایز است اما در تمامی فتاوی انجام مقدمات حرام نهی شده است. اهدای تخمک مستلزم معاینات و ژینال توسط پزشک بر روی شخص اهداکننده است که نیازی به درمان ندارد و قصد از اهدای کمک به شخص دیگری است. برخی از فقها معتقدند که ضرورت درمان فرد نابارور از طریق اهدای تخمک به شخص اهداکننده منتقل می‌شود. بنابراین، معاینات و ژینال برای اهداکننده نیز جایز است. اما این عقیده مورد توافق تمام مراجع دینی نیست. در مقابله با اشتراک تخمک دیگر مشکلی باقی نمی‌ماند، زیرا اهداکننده خود نیز دچار مشکل نازایی است و باید تحت معاینه‌ی پزشکی قرار بگیرد. البته مباحث شرعی مفصل‌تری در ارتباط با اهدای تخمک وجود دارد که همگی در اشتراک تخمک موجود هستند، اما با در نظر گرفتن جواز اهدای تخمک و مباحث بیان‌شده به نظر می‌رسد که از نظر شرعی به اشتراک گذاشتن تخمک بر اهدا آن ارجحیت داشته باشد (عودی و همکاران، ۱۳۹۱).

۲-۲ مادر جانشین و رحم اجاره‌ای

این قسم جانشینی در بارداری از دو مرحله جمع‌آوری اسپرم و تخمک زوجین نابارور و بارور کردن آن‌ها با یکدیگر و همچنین بارور کردن رحم مادر جانشین با تخمک مزبور یا جنین حاصل از آن، تشکیل می‌شود. از این رو، این قسم جانشینی در بارداری از سه نظر در فقه اسلامی قابل بررسی است.

اول- دسترسی به سلول‌های جنسی و تزریق آن

دوم- باروری پزشکی

سوم- بارداری برای دیگری

ابعاد فقهی مورد مطالعه در رابطه با رحم اجاره‌ای عمدتاً متمرکز بر اختلاف نظر فقهای شیعه و اهل سنت درباره جایز بودن یا عدم جواز استفاده از رحم جایگزین، نسب مادری کودک و داشتن همسر برای مادر حامل و آثار قرابت و نسب حاصل از این قرارداد می‌باشد (رهبر، ۱۳۸۸). لطفی و همکاران (۲۰۱۲)، نوری زاده (۲۰۰۹) و لاریجانی و همکاران (۲۰۰۷) نظر فقهای اهل سنت را مبنی بر جایز ندانستن روش رحم جایگزین در درمان ناباروری زوجین گزارش کردند. از دلایل مخالفت آنان، حفظ نسل و پیشگیری از هرج و مرج بیان شده است.

اما این اختلاف نظر در میان فقهای شیعه نیز وجود دارد، به طوری که برخی فقها استفاده از رحم جایگزین را مجاز ندانسته، ولی بر طبق نظر جمعی دیگر منع شرعی برای آن وجود ندارد، مشروط بر اینکه اتفاقات غیر شرعی مانند نگاه

¹ Inhom

به نامحرم و ..... در اثنای تلقیح مصنوعی و جایگزینی بروز نکند. از نظر این دسته از فقها پرداخت اجرت به فرد دهنده رحم جایگزین نیز صحیح است (شریفی زارچی، ۱۳۸۹).

مذاهب از رویکرد مختلفی نسبت به موضوع رحم جایگزین برخوردارند. در دین یهود، تلقیح حاصل از نطفه زن و شوهر در رحم زن دیگر ممنوع است و عاریه یا اجاره دادن رحم نیز مجاز نمی‌باشد.

کلیسای کاتولیک از سال ۱۹۸۷ به‌طور مداوم بر این امر تأکید نموده که استفاده از رحم جایگزین ممنوع و برخلاف کرامت بشری است و استفاده از لقاح خارج از رحم تنها در صورتی جایز است که این لقاح با اسپرم شوهر صورت گیرد و بی‌درنگ به داخل رحم زوج انتقال یابد. موضع کلیسای ارتدکس و پروتستان نیز بر جایز نبودن استفاده از رحم جایگزین است (عباسی، ۱۳۸۹).

در دین اسلام نیز فقهای اهل سنت بیشتر بر حرمت استفاده از لقاح خارج از رحم و همچنین رحم جایگزین رأی داده‌اند و به‌ظاهر دلیل آنان این است که نیازی به لقاح خارج از رحم وجود ندارد و مردان می‌توانند با برگزیدن هر دیگر تولیدمثل نمایند. به‌علاوه لقاح خارج از رحم موجب انجام مقدمات حرامی می‌شود که نباید صورت گیرد. به‌عنوان مثال شورای تحقیقات اسلامی دانشگاه الازهر در آوریل سال ۲۰۰۱ استفاده از رحم جایگزین را محکوم نمود (صدری، ۱۳۸۹).

طبق نظر فقهای شیعه، اگر در جریان باروری مصنوعی، رفتار ناروایی مانند نگاه، تماس نامحرم، خودارضایی و ... تحقق نیابد؛ لقاح خارج از رحم، خالی از اشکال می‌باشد.

در رابطه با رحم جایگزین نظراتی وجود دارد:

برخی همانند آیات عظام شیخ جواد تبریزی، فاضل لنکرانی، بهجت و نوری همدانی با استفاده از رحم جایگزین مخالفت نموده‌اند.

عده کثیری مانند آیات عظام خامنه‌ای، مکارم شیرازی، بجنوردی، صانعی، موسوی اردبیلی، مؤمن، رحم جایگزین کامل را جایز دانسته و منع شرعی برای آن قائل نشده‌اند مشروط بر اینکه اتفاقات غیرشرعی در اثنای تلقیح مصنوعی و جایگزینی بروز نکند. از نظر آنان پرداخت اجرت نیز صحیح است (حسینی حجه آبادی، بررسی فقهی رحم اجاره ای، ۱۳۹۶).

آیت‌الله منتظری فقط انتقال جنین به رحم زن بدون شوهر را جایز دانسته‌اند. فرایند رحم جایگزین، مستلزم حضور و شرکت دو زن در فرایند تولیدمثل است. هر یک از این دو زن، یکی از نظر تکوینی از طریق تخمک و دیگری از نظر حمل و زایمان، با این کودک ارتباط طبیعی دارند. حال این سؤال مطرح می‌شود که از نظر فقهی مادر کیست؟ باید توجه داشت کلمه جایگزینی مفهوم دقیق از چگونگی جایگزینی رحم را انعکاس می‌دهد و باید مفهوم مادری مستفاد از این کلمه حذف گردد چرا که رحم جایگزین، موقعیتی جهت تقویت مفهوم مادری است (رجب پور گنجی، ۱۳۹۶).

آیات عظام خویی، اراکی، معرفت (ره)، تبریزی (ره)، روحانی، فاضل لنکرانی بر این عقیده‌اند که زنی که جنین را حمل کرده و می‌زاید مادر کودک است. آنان طفل را به زن متقاضی فرزند ملحق و زن صاحب رحم را صادر تلقی می‌کنند، درحالی‌که آیات عظام منتظری، مؤمن، صانعی، مکارم شیرازی، خامنه‌ای، سیستانی، صافی گلپایگانی و عده‌ای

از فقهای اهل سنت، زن صاحب تخمک را مادر طفل می‌دانند. براساس این اجماع حق امتناع از استرداد کودک در زمان اهدا به صاحبان گامت وجود ندارد (حسینی حجه آبادی، رحم اجاره ای از دیدگاه حقوقی، ۱۳۹۶). در این میان آیات عظام موسوی اردبیلی (اردبیلی، مجموعه آثار، ۱۳۹۷) و صادقی تهرانی (صادقی تهرانی، استفتائات، ۱۳۹۷)، نظریه دو مادری را برگزیده‌اند.

۳-۲ تعریف در قالب عقود

یکی از پایه ای ترین مباحث فقهی و حقوقی در مورد مسائل بیع و قرار داد است. معمولاً اجرای یک فرایند بدون وجود توافق، امکان پذیر نیست. لذا اجرای فرآیند روش های نوین بارداری، نیازمند وجود یک قرارداد بوده که قالب و ساختار آن مشخص گردد. قرارداد رحم جایگزین، تحت عناوین مختلفی از قبیل، قرارداد رحم جایگزین، قرارداد مادر جانشین، قرارداد اجاره رحم، بارداری قراردادی و.. مصطلح شده است که از نظر نگارنده، عنوان قرارداد رحم جایگزین مناسب تر است.

تاکنون در قوانین ایران نسبت به جانشینی در بارداری از سوی قانون گذار ایران، قانون خاصی که به چنین موضوعی اختصاص یافته باشد و چگونگی آن را تبیین کرده باشد، تصویب و یا تدوین نشده است. اما با توجه به مباحث فوق و اهمیت موضوع جانشینی در بارداری بهتر است تا قانون گذار با وضع قوانین این قرارداد را به یک نهاد حقوقی با مقررات و شرایط ویژه تبدیل کند (احمدنیا و همکاران، ۱۳۹۳).

شرایط این قرارداد را تنها با استناد به عموماً و قواعد عمومی قراردادها نمی توان تعیین کرد. شرایط طرفین قرارداد را باید قانون گذار معین کند و نباید مقررات کلی مربوط به اهلیت را در این مورد مجری بدانیم زیرا هر کس که از نظر قانون اهلیت دارد شایستگی انعقاد قرارداد رحم جایگزین را ندارد، چه او خواستار فرزند یا متقاضی بارداری برای دیگری باشد.

از نظر ماهیت، این قرارداد در قالب عقود معین مثل اجاره و عاریه نمی گنجد و بر اساس ماده ۱۰ قانون مدنی می تواند پذیرفته شود، اما همه آثار قرارداد براساس اراده طرفین نمی تواند معین شود و پاره ای آثار قهری بر آن مترتب می شود. مهم ترین این آثار قرابت و نسب حاصل از قرارداد است که به صورت قهری و غیرارادی حاصل می شود. همچنین این قرارداد باید علاوه بر شرایط عمومی قراردادها واجد شرایط خاصی باشد (نوروزی، ۱۳۹۶).

اعتقاد به این امر که ماهیت قرارداد رحم جایگزین نوعی قرارداد خصوصی می باشد، به این معنا نیست که نمی توان از عقد صلح برای جانشینی در بارداری استفاده کرد.

هر چند که این تعاریف هر کدام به نحوی، در صدد تبیین این قرارداد می باشند، ولی بر هر کدام نیز ایراداتی وارد است. به نظر می رسد مهم ترین ایرادی که بر این تعاریف می توان وارد نمود این است که در این تعاریف بارداری زن را از انواع مختلف جنین تکوین یافته بیان می دارد، اعم از اسپرم و تخمک زوجین نابارور، اسپرم و تخمک اهدایی، اسپرم بیگانه و.... در حالی که در این بحث منظور از جانشینی در بارداری تنها حالتی است که زن با جنین متعلق به زوجین نابارور، باردار می گردد.

به نظر می رسد که قرارداد مربوط به روش های نوین بارداری در قالب عقود غیر معین مصرح در ماده ۱۰ قانون مدنی قابل تفسیر است. ماده ۱۹۰ قانون نیز شرایط عمومی قراردادها را معین ساخته است. بر این اساس، اهلیت، رضایت و

حلال بودن جهت معامله شرط اصلی صحت معامله است. جهت معامله که با توجه به بحث های گسترده فقهی و حقوقی، در حال حاضر ضمن شرایط مقرر، مجاز شمرده شده و لذا می توان جهت چنین معامله ای را صحیح دانست. در مورد اهلیت افراد نیز می توان به شرایط صحت جهت اشاره کرد که تعیین کرده اند. اولاً این که از نظر پزشکی، طرفین توان چنین کاری را داشته باشند و در مورد رحم اجاره ای، زن می بایست از همسر خویش جدا شده باشد (دختر مجرد و زن متاهل اهلیت لازم برای چنین عملی را ندارند). رضایت افراد نیز شرط اصلی چنین معامله ای است. لذا می توان براساس ماده ۱۰ قانون مدنی، قرارداد مرتبط با این مورد را ننگاشت و بدان رسمیت بخشید. مسائل مرتبط با زمان پرداخت وجه، شروط جداگانه و دیگر مسائل، همگی قابلیت توافق دارند. با توجه به این که نوع عقد معین برای این موارد تعیین نشده و پیشینه چندان هم ندارد، لذا جنبه های مختلفی از آن هنوز ناشناخته است. به نظر می رسد که سالیان دراز طول کشیده که بتوان قالب عقد معین را برای چنین موردی تعیین نمود.

۳- محرمیت در روش های نوین بارداری

در مورد روش های نوین بارداری و ماهیت و آثار آنها توضیح داده شد. کودکی که به یکی از این روش ها متولد شده، علاوه بر والدین ژنتیکی خود، با نوعی دیگر از والدین درگیر می باشد. لذا بررسی محرمیت آنان اهمیت دارد. چرا که از دیدگاه شرعی، ازدواج با محارم یکی از گناهان کبیره بوده و در صورت عدم اطلاع از وضعیت محرمیت این طفل، محتمل به ازدواج با محرم در آینده است. لذا بررسی این موضوع اهمیت ویژه ای دارد. لذا ابتدا مسئله رحم اجاره ای در بین روش های نوین بارداری بررسی گردیده است (نوروزی، ۱۳۹۶).

در روش رحم اجاره ای، رابطه بین طفل با والدین ژنتیکی خود، به مانند هر رابطه والد فرزند برقرار است و هیچ منبع فقهی در مورد عدم محرمیت در این باره یافت نمی شود. نسب یکی از راه های محرمیت است و به هیچ وجه قابل انکار نیست. لذا تمام قواعد محرمیت بین والدین ژنتیکی با طفل موجود است.

ملاک مادر بودن از دیدگاه فقهی، مانند ملاک پدر بودن است. زنی را که در نخستین مرحله آفرینش و ایجاد و پیدایش جنین سهم دارد، به عنوان مادر تلقی می کند. آن زن جز صاحب تخمک کس دیگری نیست، زیرا تخمک وی در نخستین مرحله وجود کودک دخالت داشته و نطفه جنین از ترکیب تخمک وی و اسپرم مرد به وجود آمده است. پس از این مرحله، تغذیه، پرورش و رشد جسمانی و روحی جنین هیچ نقشی جز استمرار بقا و رشد وی ندارد و شرع نیز این دیدگاه را تأیید کرده است (لطفی، ۱۳۹۱).

همچنان که با مراجعه به آیات قرآن (نجم/ ۴۶-۴۵، مؤمنون/ ۱۴-۱۲، طارق/ ۷-۵، فرقان/ ۵۴) مشاهده می کنیم که در همه آنها، آفریدن انسان به نطفه نسبت داده شده و بلکه تصریح شده است که نطفه از اسپرم است آن هنگام که در رحم ریخته شود شاید تقید به زمان برای سلامت اجزای موجود در اسپرم و شایستگی آنها برای انسان شدن در یک زمان معین است نه آنکه انسان به گونه مطلق از اسپرم آفریده شده باشد. این خود به این حقیقت اثبات شده علمی اشاره دارد که حیات این اجزاء، تنها در یک دوره زمانی محدود ممکن است. آیت الله مکارم شیرازی در این مورد می نویسد، صاحبان نطفه و تخمک، پدر و مادر او محسوب می شوند و صاحب رحم به منزله مادر رضاعی است و محرم او می باشد و با آیت الله سید محمد سعید حکم می گویند: فرزند به زن و شوهر ملحق می شود و به صاحب رحم

ملحق نمی‌شود. دکتر محمد عباس از فقهای اهل سنت در تأیید این قول می‌نویسد: اصل جنین تخمک است که همه صفات مادر و پدر را بعد از تلقیح حمل می‌کند و اساس جنین می‌باشد، مثل بذر برای گیاه و رحمی که آن تخمک را حمل کرده مثل زمینی است که بذر در آن قرار داده می‌شود، چگونه علاقه صاحب تخمک به آن جنین از بین می‌رود. بنا به ادله مذکور، چنین برداشت می‌شود که اگر رابطه ژنتیکی بین فرزند با هر شخصی برقرار باشد، خواه روش تولد آن به صورت متعارف و یا غیرمتعارف (همچون لقاح مصنوعی و استفاده از مادر جایگزین) باشد، رابطه محرمیت در مورد آنان صادق است. این رابطه به هیچ‌عنوان انکار شدنی نیست و تمامی آثار همانند روش متعارف بارداری را دارد. در روش رحم جایگزین، رابطه محرمیت طفل با والدین ژنتیکی خود به هیچ‌عنوان خدشه‌دار نمی‌گردد.

در ارتباط با طفل، زن صاحب رحم در حالت کلی هیچ نوع رابطه سببی با فرزند ندارد. اما در مورد نسبت بین ایشان و فرزند اختلاف نظر وجود دارد. بدین ترتیب که بنا به نظر گروهی از فقهاء هیچ حکم خاصی بین آن‌ها وجود ندارد مگر درجایی که صاحب رحم بعد از توسط طفل را شیر دهد که در این صورت احکام رضاعی تحقق می‌یابد. عده‌ای دیگر از فقهاء جانب احتیاط را گرفته‌اند و گفته‌اند، زن صاحب رحم، خواه به کودک شیر دهد و خواه شیر ندهد نسبت به آن کودک محرم است. به نظر می‌رسد که در این مورد بگوییم اگر صاحب رحم پس از به دنیا آمدن طفل او را شیر داده و شرایط تحقق نشر حرمت رضاعی نیز وجود داشته باشد بین آن دو محرمیت رضاعی به وجود آمده و تمام احکام رضاعی نیز بر آن‌ها جاری می‌شود، اما اگر چنین اتفاقی نیفتاده و صاحب رحم طفل را شیر ندهد در این صورت نیز با توجه به اینکه اخلاق، روانشناسی، باورهای تاریخی-اجتماعی و از همه مهم‌تر باورهای دینی مانع از ازدواج کودک با صاحب رحم می‌شود، بین آن دو نوعی محرمیت تصور می‌کند چنان‌که اخلاق عمومی به شدت پرهیز می‌دهد و آن را از رابطه قوی‌تر می‌داند. اگر یک شبانه‌روز شیر خوردن در آغوش زنی او را در حکم مادر طفل قرار می‌دهد، منطقی خواهد بود که پرورش یافتن در رحم او به مدت نه ماه حرمت در نکاح ایجاد کرده و حتی می‌توان گفت این کودک که از خون صاحب رحم ماه‌ها تغذیه کرده و گوشت و استخوان و پوست او از خون این زن تشکیل شده است پس با توجه به وحدت ملاک و یا به استناد به مفهوم اولویت حکم قرابت رضاعی در این خصوص جاری خواهد شد. نتیجه این که صاحب رحم در حد پرورش‌دهنده جنین حاصله از اسپرم تخمک زن و شوهر وی قانونی بوده و نسبیتی با طفل از نظر نسب ندارد، اما مادر رضاعی او محسوب می‌شود و میان آن‌ها حرمت نکاح برقرار بوده و طفل نسبت به او محرم می‌باشد (الماسی و همکاران، ۱۳۹۶).

در روش اهدای سلول جنسی (نر و یا ماده) مطابق آنچه در بحث نسب بیان شد، تمامی آثار محرمیت با والدین ژنتیکی حفظ می‌گردد. والدین حکمی نیز بر مبنای ازدواج و رضاعی، همانند آنچه بیان شد، می‌توانند محرمیتی خود را اثبات کنند. زنی که کودک را پرورش می‌دهد، اگر از نظر ژنتیکی رابطه‌ای با آن نداشته باشد، به واسطه رضاع با آن محرم است و همسر وی نیز پدر رضاعی محسوب، و فرزندان دیگر آن نیز حکم خواهران و برادران رضاعی را می‌یابند. از سوی دیگر بنا به رابطه سببی، افرادی مانند زن‌پدر (نامادری) و شوهر مادر (ناپدری) به فرزند همسر خود محرم بوده و درعین حال خواهران و یا برادران ناتنی، هیچ دلیلی بر بطلان محرمیت در هیچ حالتی ندارد. لذا بر این اساس، رابطه محرمیت در خانواده شکل گرفته که اساس ثبات یک خانواده را شامل می‌شود. چراکه ماهیت وجود محرمیت بر امنیت یک خانواده بوده که می‌بایست مراعات شوند.

۴- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر مبنای مطالب مطروحه، چنین برآمده که در روش‌های نوین بارداری، علاوه بر والدین ژنتیکی، افرادی دیگر دخیل می‌باشند. رابطه ژنتیکی به‌هیچ‌وجه قابل‌انکار نیست و آثار مختلفی برای آن ذکر کرده‌اند که محرمیت نیز از آثار آن می‌باشد. لذا ارتباط حرمت ازدواج فرزند متولدشده از روش‌های نوین بارداری، با والدین ژنتیکی در هر حالت، انکارناپذیر است. در روش رحم اجازة، اهدای سلول جنسی نر و ماده، ارتباط محرمیت با والدین ژنتیکی کاملاً برقرار است. اما والدین غیر ژنتیکی نیز می‌توانند توسط راهکارهایی به محرمیت با طفل برسند. اولین راهکار محرمیت، رضاع می‌باشد. بنا به ادله مذکور، هرچند که برخی فقها جواز حرکت رضاعی بین زن پرورش‌دهنده فرزند با طفل غیرژنتیکی را داده‌اند، اما با توجه به فتوای برخی دیگر و همچنین ادله اجتماعی و برخی دیگر از ادله‌ی فقهی که خارج از حوصله این پژوهش می‌باشد، ازدواج با محارم یکی از گناهان کبیره بوده و حفظ حرمت محارم، از توصیه‌های اکید اسلام است. معمولاً در روش‌های معمول زاد و ولد، محارم افراد قابل شناسایی بوده و کمتر دیده شده که ازدواج با محارم صورت گیرد. البته مواردی گزارش شده که افرادی که چند بار در طول عمر خود ازدواج کرده‌اند، ممکن است فرزندان وی به دلیل عدم شناخت از یکدیگر به رابطه عاشقانه مبادرت ورزند که تبعات سنگین اجتماعی را در پی دارد. با وجود روش‌های نوین بارداری و سعی افراد در محرمانه نگه داشتن این ماجرا، بیم آن می‌رود که احتمال ازدواج با محارم بیشتر شود، به خصوص در صورت فوت یکی از افراد درگیر در این قضیه (مثلاً پدر یا مادر غیر ژنتیکی) و مخفی ماندن هویت اصلی والدین ژنتیکی. در این باره احساس شده که نیاز به ثبت وقایع توسط اداره ثبت و احوال است. در این باره می‌توان پیشنهاد داد که اداره ثبت و احوال مسائل مرتبط با روش‌های نوین بارداری را در پرونده افراد، به صورت محرمانه نگه داشته و از سوی دیگر برای ازدواج‌ها، پیش از مراسم رسمی عقد، مجوز صادر کنند که در این دوره، محرمیت افراد توسط اسناد ثبت شده بررسی گردد و در اینجاست که از وقوع چنین گناه بزرگی، ممانعت می‌شود.

از سوی دیگر، زندگی در داخل خانواده نیاز به محرمیت داشته و در صورت عدم محرمیت بین دو عضو در یک خانواده، زندگی در داخل یک خانه دارای ایراد است. لذا نیاز است که بین کودک و والدین غیرژنتیکی، محرمیت برقرار شود. پیشتر در برخی موارد، راهکارهای توسط فقها برای ایجاد محرمیت پیشنهاد شده بود، منجمله این که هرگاه دو برادر متاهل در یک خانه زندگی کرده و نیاز باشد که بر زنان یکدیگر محرم شوند. استفاده از دو مقوله عقد موقت و رضاع (شیر دادن) معروف‌ترین آنها است. محرمیت رضاعی را می‌توان برای زن پرورش‌دهنده کودک در نظر گرفت. این مقوله اولاً برای زنی صادق بوده که رحم خود را اجاره داده و یا زنی که از سلول جنسی ماده اهدایی استفاده نموده است. لذا محرمیت با طفل پرورش‌یافته، حفظ می‌گردد. از سوی دیگر همسر مادر رضاعی به‌عنوان پدر رضاعی محسوب شده و رابطه محرمیت با طفل را دار است. در مبنای دیگر، محرمیت سببی به‌واسطه ازدواج، برای زن و شوهری که از سلول جنسی اهدایی (نر و یا ماده) استفاده کرده‌اند، با توجه به رابطه ژنتیکی یکی از آنان با طفل، همسر وی به‌عنوان سبب، با طفل محرم می‌گردد. نتیجه‌نهایی این که محرمیت با والدین ژنتیکی و همچنین مابین زن اجاره‌دهنده رحم با فرزند نیز برقرار است. اما مابین والدین غیر ژنتیکی می‌توان به روش‌هایی مانند رضاع و یا صیغه

شمول و عدم شمول احکام فقهی محارم و غیر محارم

ازدواج موقت، محرمیت ایجاد نمود. لذا نتیجه نهایی را می توان پاسخ به سوال اصلی دانست و حکم محرمیت در روش های نوین بارداری دانست.
مبتنی بر نتیجه تحقیق، به قانون گذار کشور پیشنهاد شده که به منظور مقابله با پدیده شوم ازدواج با محارم، قوانین ثبت و احوال را متناسب با روش های نوین بارداری به نحوی تنظیم کرده که امکان شناسایی محارم یک فرد، مشخص شود.

فهرست منابع و مآخذ

۱. الماسی، نجات علی؛ حمداللهی، عاصف؛ رجالی، محسن (۱۳۹۶) بررسی فقهی - حقوقی قرابت مادر جانشین با طفل متولد از رحم جایگزین، پژوهش نامه حقوق اسلامی ۳۶ (۱) ۲۷-۴۶.
۲. باباخانی ویزنانی، اسلام؛ کاکاوند، حسین؛ جعفرپور، مریم (۱۳۹۴) اجاره رحم (از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران) البرز (کرج)، انتشارات مدیر فلاح.
۳. پرتال پژوهش های علوم فقهی ۱۳۹۷/۱۲/۲۰
۴. پرتال حوزه علمیه قم. ۱۳۹۷/۱۲/۲۰
۵. توکلیان حقیقی، زهرا؛ گواهی، زهرا (۱۳۸۹) بررسی چالش های فقهی و حقوقی رحم جایگزین، مشهد، انتشارات قاف مشهدالرضا (ع).
۶. حسینی حجه آبادی، ملیحه سادات (۱۳۹۶) رحم اجاره ای از دیدگاه حقوقی، تهران، انتشارات سخنوران.
۷. حسینی حجه آبادی، ملیحه سادات (۱۳۹۶) بررسی فقهی رحم اجاره ای، تهران، انتشارات سخنوران.
۸. خامنه ای، سید علی (۱۳۹۵) احکام پزشکی، تهران، نشر فقه روز.
۹. خوبی، ابوالقاسم (۱۳۸۰) توضیح المسائل، مشهد، نشر رستگار.
۱۰. رجب پور گنجی، مجتبی (۱۳۹۶) بررسی فقهی حقوقی قرارداد رحم جایگزین، اولین کنفرانس پژوهش در فقه و حقوق و علوم اسلامی
۱۱. سعادت، صالح؛ لطفی، اسدالله (۱۳۹۰) احکام حقوقی طفل حاصل از رحم جایگزین، بخشنامه حقوق خصوصی، ۱۹ (۱) ۱۶۹-۱۹۴.
۱۲. شریفی زارچی، محمدحسین (۱۳۸۹) بررسی مشروعیت و صحت قرارداد اجاره رحم در شرع اسلام و قانون ایران و آثار، دانشگاه قم
۱۳. صادقی تهرانی (۱۳۹۷) مجموعه آثار فقهی، انتشارات اهل بیت.
۱۴. صافی گلپایگانی، لطف الله (۱۳۹۳) توضیح المسائل، ج ۲، قم، نشر دفتر آیت الله علی صافی گلپایگانی.

۱۵. صافی گلپایگانی، لطف الله (۱۱۱۶ ه.ق) هدایه العبا . د قم، دارالقرآن الکریم، جلد دوم، چاپ اول.
۱۶. صانعی، یوسف (۱۳۸۸) توضیح المسائل، قم، نشر منعارف اهل بیت(ع).
۱۷. صدری، محمد (۱۳۸۹) بررسی جایگاه نهاد اجاره رحم در فقه و حقوق ایران، دانشگاه پیام ن ویران
۱۸. صفایی، سید حسن، قاسم زاده، سید مرتضی (۱۳۹۴) حقوق مدنی، اشخاص و مهجورین، تهران، انتشارات سمت، چاپ اول.
۱۹. عباسی، فرشته (۱۳۸۹) بررسی اهدای گامت جنین و اجاره رحم در فقه و حقوق با در نظر گرفتن اخلاق پزشکی، مرکز پیام نور تهران
۲۰. عودی، مونا؛ عمانی سامانی، رضا؛ علیزاده، لیلا (۱۳۹۱) ملاحظیات فقهی، اخلاقی و حقوقی اهدا و اشتراک تخمک در ایران، مجله اخلاق و تاریخ پزشکی ۵ (۳) ۲۳-۳۳.
۲۱. فاضل لنکرانی، محمد (۱۳۷۵) استفتائات، ج ۲، قم، نشر بین الملل.
۲۲. قنبری، حسین؛ علی اکبری، رقیه؛ علی اکبری، صغری (۱۳۹۵) احکام فقهی و حقوقی مربوط به نسب در اهدای اسپرم و جنین، اولین همایش بین المللی افق های نوین در علوم انسانی، تهران، انجمن افق نوین علم و فناوری.
۲۳. لطفی، اسدالله (۱۳۹۱) بررسی و تحلیل نسب کودک حاصل از رحم استیجاری از دیدگاه فقهی، مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران ۲۲ (۸۸) ۱۱۶-۱۳۱.
۲۴. موسوی اردبیلی (۱۳۹۷) مجموعه آثار، انتشارات اهل بیت.
۲۵. نایب زاده، عباس (۱۳۸۰) بررسی حقوق روش های نوین باروری مصنوعی مادر جانشین، اهدا تخمک و جنین، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد
۲۶. نوروزی، ناصر (۱۳۹۶) بررسی فقهی و حقوقی رحم اجاره ای، کنفرانس سالانه پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، تهران، پژوهشکده مدیریت و توسعه پژوهشگاه فرهنگ و هنر
۲۷. وحید خراسانی، حسین (۱۳۹۱) توضیح المسائل، قم، نشر مدرسه الامام محمد باقر(ع).

Received: 02 January 2020

Published: 21 September 2020

Inclusion and non-inclusion of incestuous and non-incestuous jurisprudential rulings towards the child born by modern methods of pregnancy

Zahra Mokhtari¹

Abbas Arabkhazaeli^{2*}

Seyed Asgari Hosseini Moghadam³

Abstract

The problem of infertility and the problems of caring for a homeless child have led to the idea that with the help of a surrogate uterus, it is possible for couples who are able to reproduce and are unable to care for their children; Donation of male (sperm) and female gametes to reproduce. In this study, the relationship between the privacy of the newborn and the new methods of pregnancy was examined. Genetic parents, in any case, maintain the child's privacy and do not interfere. A woman raising a child in her womb, if she does not have a genetic relationship with the child, can be attributed to privacy in terms of being breastfeeding. If one of the parents has a genetic relationship with the child, the spouse is also considered a mahram due to the causality of the cause. Given the lack of parental recognition in the future, it is important that these recorded events do not occur so that the phenomenon of incestuous marriage, which is a major sin, does not occur.

Keywords: Sperm donation, gamete donation, rental uterus, infertility.

1-Department of Law, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran; Email: mokhtarizahra58@yahoo.com

2-Department of Law, Humanities Faculty, Azad Islamic University, Sari Branch, Sari, Iran. Email: a.arab51@gmail.com

3-Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran. Email: Sah@gmail.com